

Słownik biograficzno-geograficzny Radzyna Podlaskiego i powiatu radzyńskiego

Część 2

- **Czerski Tadeusz (1743-1815)**
- **Gołębiowski Jan (1781-1831)**
- **Koch Jan (1788-1863)**
- **Koryzna Krzysztof (1773-1850)**
- **Paszkowski Józef (1787-1858)**
- **Radzyńscy powstańcy listopadowi**
- **Rydel Józef (1788-1846)**
- **Szubert Adam (ok. 1784-1844)**

Andrzej Chojnacki

Siedlce

Tadeusz Czerski (1743-1815)

Czerski Tadeusz (1743-1815) – szlachcic herbu Rawicz, syn Wawrzyńca i Katarzyny z Krzyżanowskich. Na przełomie XVIII i XIX wieku był właścicielem Bork i Woli Osowińskiej w pow. radzyńskim. Rodzina Czerskich pochodziła z ziemi łukowskiej i wcześniej przedstawiciele tej rodziny byli sekretarzami królewskimi oraz urzędnikami ziemskimi. Tadeusz Czerski był żołnierzem i dosłużył się stopnia pułkownika Wojska Polskiego w armii koronnej (1781).

W 1779 r. Tadeusz Czerski wykupił od Woronieckiego starostwo dźwinogrodzkie, które cztery lata później odstąpił Potockiemu. W latach 1782-1791 był także właścicielem Zdunowa w pow. zakroczymskim, które zakupił zapewne po zakończeniu swej służby wojskowej. W dobie Księstwa Tadeusz Czerski gospodarował w dobrach swych w Borkach opodal Radzyna, tam w 1813 r. sporządził testament, na mocy którego, zachowawszy dla siebie dożywocie, podzielił majątek między dorosłe już wówczas dzieci. T. Czerski w 1812 r. udzielił kaucji na Borkach i Woli Osowińskiej Stefanowi Jedlińskiemu, starającemu się o dzierżawę dóbr narodowych w Zemborzycach (dziś dzielnica Lublina).

W 1813 r., w wieku lat 70, Czerski sporządził akt swej ostatniej woli, na mocy którego dobra swe podzielił na cztery równe części – trzy dla swych dzieci i jedną dla siebie, jako zachówek do śmierci. Syn otrzymał rodowe Borki, Sitno, Ossówno i dwie części we wsi Przytoczno, córka Marianna folwark Tchórzewek i część we Wrzosowie, młodsza Filipina natomiast Wolę Ossowińską i część we wsi Oszczepalin. W lipcu 1814 r. T. Czerski uregulował swe długi wobec księdza Hilarego Czerskiego – proboszcza z Mińska i Ignacego Korbutta. Zmarł w Borkach Radzyńskich w 1815 r.

Z żony Agnieszki z Jaźwińskich (ślub w Warszawie w 1769 r.) pozostawił: syna Ferdynanda – szambelana króla Stanisława Poniatowskiego (w 1795 r.), a w czasach Księstwa sędziego pokoju pow. radzyńskiego, oraz córki Filipinę (późniejszą Jaźwińską, poślubioną Ignacemu Antoniemu – właścicielowi m.in. miasteczka Dobre w pow. stanisławowskim) oraz Mariannę Izabellę, która w 1791 r. wyszła za mąż za Antoniego Trębickiego (rozwidzeni), w 1809 r. zaś za generała Ludwika Kamienieckiego – szefa sztabu armii Księstwa, dowódcy 18 dywizji w 1812 r. i gubernatora Grodna. Marianna Izabella z pierwszego małżeństwa pozostawiła trzech synów: gen. Stanisława Trębickiego (zmarłego 29 listopada 1830 r. w Warszawie), kpt. Kazimierza Trębickiego – adiutanta ks. Konstantego oraz Ludwika – właściciela Kurów w pow. sokołowskim oraz dwie córki Pelagię (wyszła za mąż za Krzysztofa

Wyleżyńskiego) oraz Anielę Joannę - obie ciepło wspominane przez Aleksandra Fredrę w jego wspomnieniach *Trzy po trzy*, w okresie, gdy mieszkały z matką i ojczymem w Lublinie.

Pod koniec życia Tadeusz Czerski rozpoczął budowę klasycystycznego dworu w Borkach. Budowlę tę dokończył dopiero jego syn Ferdynand (około 1815 r.), a po jego bezpotomnej śmierci (w 1838 r.) dwór wszedł w posiadanie jego rodzonej siostry – Filipiny Jaźwińskiej i jej męża.

BIBLIOGRAFIA:

Seweryn Uruski, *Rodzina*, t. III; Aleksander Fredro, *Trzy po trzy*; Archiwum Państwowe w Lublinie Oddział w Radzynie Podlaskim, Akta notariusza Józefa Mnińskiego w Radzynie Podlaskim z lat 1813-1814.

Jan Gołębiowski (1781-1831)

Gołębiowski Jan Sylwester (1781-1831) – urodził się w 1781 r. w Druchowej na Wołyniu w rodzinie Jana i Marianny Gołębiowskich. Najprawdopodobniej rodzina J. S. Gołębiowskiego pieczętowała się herbem Gozdawa. Służbę wojskową rozpoczął w czasach Księstwa Warszawskiego, prawdopodobnie to jego B. Gembarzewski wymieniał jako oficera 1 pułku piechoty Księstwa Warszawskiego podając jedynie imię Jan. Wspomniany przez Gembarzewskiego oficer służbę rozpoczął 24 czerwca 1809 r. w stopniu podporucznika, już po zakończeniu walk 1 pp w wojnie 1809 r. Jan Gołębiowski 14 lipca 1811 r. awansował na porucznika, a 21 stycznia 1812 r. na kapitana. Będąc oficerem 1 pp wziąć mógł udział w wojnie 1812 r. (jego formacja biła się wówczas m.in. pod Pankratowicami, Borysowem i nad Berezyną) oraz w 1813 r. (w bitwach pod Ebersdorfem, Chemnitz i Lipskiem).

Po upadku Księstwa wyszedł z armii i otrzymał cywilny urząd komisarza obwodu radzyńskiego. 6 października 1818 r. w Radoryżu J. S. Gołębiowski wziął ślub z Teklą Eufemią Egiersdorff, córką Kacpra i Katarzyny z Głuskich, właścicieli Radoryża (wówczas w pow. żelechowskim), w akcie tym podano, że Gołębiowski to były kapitan WP. W latach 1819-1824 r. w Radzynie urodziły się jego dzieci: Stefania Leopoldyna, Franciszek Julian oraz Piotr Władysław.

Małachowski podał, że w 1818 r. był członkiem warszawskiej loży masońskiej „Świątynia Temidy” a w 1819 r. siedleckiej loży „Orzeł Biały Przywrócony”.

Od 1819 r. rozpoczął cywilną służbę w Radzynie na stanowisku komisarza obwodowego. Już jednak od 1825 r. kontynuował on swą karierę urzędniczą w Siedlcach na stanowisku komisarza wydziału wojskowo-policyjnego Komisji Województwa Podlaskiego, wówczas też nabył część w wsi Zaliwie – Szpinki, opodal Niwisk, gdzie zamieszkał. Gołębiowski część w Zaliwiu nabył w czasie licytacji w 1826 r., w ten sposób wziął w pięcioletnią dzierżawę dobra nad Liwcem. Akt dzierżawy, w imieniu Komisji województwa podlaskiego podpisał Kazimierz Lechowicz, a część w Zaliwiu–Szpinkach pozostała w gestii Komisji po śmierci jej dotychczasowego właściciela – Walentego Łazowskiego.

Tuż przed wybuchem powstania, w lipcu 1830 r. Gołębiowski wziął rozwód z Teklą z Egiersdorffów. Już wkrótce, 2 grudnia 1830 r., Gołębiowskiego wyznaczono komendantem straży bezpieczeństwa woj. podlaskiego, w tym był odpowiedzialny za bezpieczeństwo ucieczki przez tereny województwa księcia Konstantego, co potwierdzałoby tezę, że do powstania przystępował jeszcze jako urzędnik cywilny, wówczas pracował na stanowisku komisarza wydziału wojska i policji Komisji Wo-

jewództwa Podlaskiego. 6 stycznia 1831 r. Rada Najwyższa Narodowa udzieliła mu urlopu dla ponownego wstąpienia do Wojska Polskiego.

Po rozpoczęciu formowania w Siedlcach batalionu wolnych strzelców Michała Kuszla (grudzień 1830 r.), Gołębiowskiego wymieniano jako głównego organizatora tego pododdziału. W ten sposób wszedł on do batalionu Kuszla w stopniu majora. Władysław Wężyk właśnie Gołębiowskiemu przypisał sprawne sformowanie tego pododdziału. W strzelcach podlaskich wziął udział w bitwach pod: Kałuszynem (17 lutego), Wawrem (19 lutego), Grochowem (20 i 25 lutego) oraz Wolą Wodyńską (21 kwietnia). Zmarł tragicznie w 21 kwietnia 1831 r. w niejasnych okolicznościach. Wężyk pisał, że żołnierze z jego pododdziału omyłkowo strzelili mu w plecy. Jego syn – Franciszek, ufundował ojcu tablicę w niwiskim kościele. Kwerenda aktów zgonu parafii w Niwiskach rzuciła więcej światła na okoliczności śmierci Jana Sylwestra – pod koniec roku 1831 r. tamtejszy proboszcz odnotował, że zmarł on 21 kwietnia 1831 r. o godzinie 11 w nocy. W chwili śmierci miał 50 lat. W akcie tym podano także informację, że J. S. dekorowany był za życia Legią Honorową, orderem *Virtuti Militari* oraz rosyjskim orderem św. Anny. Dwa ostatnie odznaczenia otrzymać mógł w czasach Królestwa, ale Legię Honorową tylko za zasługi w epoce Księstwa. Zachowała się odezwa majora J. S. Gołębiowskiego ze strzelców podlaskich zamieszczona w warszawskiej gazecie ws. niesubordynacji części żołnierzy batalionu wolnych strzelców. 21 kwietnia 1831 r. miała miejsce potyczka batalionu strzelców Kuszla pod Wolą Wodyńską (wieś na wschód od Wodyń) lub w bitwie pod Kołaczem (wieś na północ od Jeruzala) – ona także odbyła się 21 kwietnia, tuż przed bitwą pod Kuflewem (25 kwietnia). Być może zatem J. S. Gołębiowski wziął wówczas udział w rekonesansie pozycji rosyjskich i poległ w jednej z tych bitew.

BIBLIOGRAFIA:

W. Wężyk, *Kronika rodzinna*, Warszawa 1987; S. Małachowski-Łempicki, *Wykaz polskich łóz wolnomularskich oraz ich członków w latach 1738-1821*, Kraków 1929; B. Gembarzewski, *Rodowody pułków polskich i oddziałów równorzędnych od r. 1717 do r. 1831*, Warszawa 1925; B. Gembarzewski, *Wojsko Polskie. Księstwo Warszawskie 1807-1814*, Warszawa 1905; W. Śladkowski, *Województwo Podlaskie w Powstaniu Listopadowym. Szkic do dziejów*, [w:] *Powstanie Listopadowe na Podlasiu 1830-1831*, red. J. Flisiński, Biała Podlaska 1993; J. Warmiński, *Siedlce w okresie powstania listopadowego*, „Rocznik Mazowiecki”, t. 8, 1984; J. Warmiński, *Województwo podlaskie w powstaniu listopadowym*, „Rocznik Lubelski”, t. 25-26, 1983-1984; „Kurier Warszawski” nr 57 z 27 lutego 1831 r., T. Osiński, *Administracja rządowa*, [w:] *Ziemia Radzyńska 1815-1831*, red. T. Osiński, Radzyń Podlaski 2013.

Andrzej Chojnacki

Siedlce

Jan Koch (1788-1863)

Koch Jan (1788 – po 1863) – urodził się w Kwidzynie w rodzinie Jana i Anny Koch. Kształcił się w naukach medycznych w Berlinie. Swą służbę wojskową rozpoczął w 1805 r. w armii pruskiej w regimencie piechoty na stanowisku podlekarza. Wojna Napoleona z Prusami (1806 r.) zastała go w garnizonie we Wrocławiu i w jej trakcie dostał się do niewoli francuskiej. W 1807 r. przeszedł do polskiej armii do 3 pułku ułanów Księstwa Warszawskiego, na stanowisko lekarza batalionowego. Brał udział w 1809 r. w bitwie pod Raszynem, gdzie otrzymał złoty krzyż *Virtuti Militari*. W 1812 r. ze swym pułkiem bił się pod Mirem, Możajskiem i Smoleńskiem.

Po upadku Księstwa, w 1815 r. wyznaczono go na lekarza batalionowego w 4 kompanii lekkiej artylerii i odtąd służył w garnizonie radzyńskim. W 1820 r. Koch otrzymał nadanie szlachectwa z herbem Oświata. W czasach Królestwa, w 1826 r., Kocha udekorowano orderem św. Stanisława IV klasy. W Radzynie służył do 1829 r., przeniesiony do 2 pułku strzelców pieszych i w formacji tej wziął udział w powstaniu listopadowym, 2 psp bił się w bitwach pod Kałuszynem (17 lutego), Wawrem (19 lutego), Grochowem (25 lutego), Dębem Wielkim (31 marca), Mińskiem (26 kwietnia) i Warką (17 czerwca). Koch w 1830 r. otrzymał znak oficerski za 20-letnią nieskazitelną służbę wojskową.

Po upadku powstania powrócił do Radzyna i rozpoczął pracę jako cywilny lekarz w mieście (na pewno do 1839 r.). W 1833 r. Jan Koch otrzymał od Anny z Zamoyskich Sapieżyny działkę z domem w Radzynie, która do chwili obecnej funkcjonuje pod nazwą Oświatówek, od nazwy herbu szlacheckiego przyznanego Kochowi. Zamieszkał tam ze swą żoną Antoniną z Popławskich. Jego córka – Karolina Bertilda wyszła za mąż za Franciszka Załozieckiego – kolejnego radzyńskiego lekarza powiatowego.

W 1837 r. wylegitymował się ze szlachectwa. Po przejściu na emeryturę, wydzierżawił folwark i zamieszkał w Tulniku w pow. radzyńskim, gdzie w kwietniu 1863 r. obchodził jubileusz 50-lecia swej pracy lekarskiej. W 1859 r. otrzymał order św. Heleny, przyznawany przez Napoleona III żołnierzom, którzy walczyli pod Napoleonem I. W tym samym roku, jako wzorowy dzierżawca, otrzymał medal srebrny Towarzystwa Rolniczego.

BIBLIOGRAFIA:

R. Łoś, *Artyleria Królestwa Polskiego 1815-1831*, Warszawa 1969; J. Kowalik, *Dobra ziemskie Radzyń. Historia majątku od XVIII do XX wieku*, Lublin 2015; *Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego*, pod red. S. Janikowskiego, Seria IV, t. IV, Warszawa 1863.

Andrzej Chojnacki

Siedlce

Krzysztof Koryzna (1773-1850)

Koryzna Krzysztof (1773-1850) – szlachcic herbu własnego, urodził się 8 marca w Krukawkach na Żmudzi (albo we wsi Budy w gub. wileńskiej) w rodzinie Franciszka i Teodory z Zawiszów. Do artylerii litewskiej wstąpił jako kanonier 6 marca 1790 r. do pułku artylerii pieszej litewskiej (jego dowódcą był gen. Józef Judycki)). 1 sierpnia 1791 r. otrzymał awans na kaprała, 1 stycznia 1792 r. na sierżanta, a 1 sierpnia 1794 r. na chorążego. Wziął udział w wojnie o Konstytucję 1792 r. (w bitwach pod Mirem, Brześciem Litewskim i Wilnem) oraz w powstaniu Kościuszki (bitwa pod Niemenczynem, tam ranny w rękę i nogę), a 12 listopada 1794 r. dostał się do niewoli rosyjskiej. Do artylerii konnej Księstwa Warszawskiego wszedł w 3 kwietnia 1809 r. w stopniu podporucznika 2 klasy i wziął udział w wojnie z Austrią (bitwy pod Wieniawką i Zaleszczykami). Od 20 października 1810 r. przeszedł w stopniu podporucznika 1 klasy do artylerii pieszej. Wziął udział w 3 kompanii artylerii w wojnie w Hiszpanii (w bitwie pod górą Ronda oraz przy zdobywaniu Marbelli), tam awansował w październiku 1810 r. na porucznika, a w lutym 1812 r. na kapitana. W latach 1812-1814 w Rosji bił się pod Czaśnikami oraz nad Berezyną, a w Niemczech w oblężeniu Szpandawy i w bitwach pod Lobau i Lipskiem, zaś we Francji pod Paryżem. W 1812 r. udekorowano go Virtuti Militari, a w kwietniu 1814 r. Koryzna otrzymał Legię Honorową.

Od 1815 r. oficer artylerii Królestwa Kongresowego. Wraz z gen. Wincentym Krasieńskim przybył do Polski i wszedł do armii Królestwa na oficera 3 kła w Kocku, a w 1826 r. wyznaczono go na dowódcę 4 kła w Radzynie. W czasie, gdy służbę pełnił w Radzynie, poznał Paulinę Ośniałowską z Żabikowa, córkę sędziego pokoju pow. radzyńskiego – Romana Ośniałowskiego. Paulina była siostrą Ludwika Ośniałowskiego oficera batalionu Michała Kuszla.

W maju 1830 r. Koryzna otrzymał znak honorowy za 30 lat nieskazitelnej służby oficerskiej. Wziął udział w powstaniu listopadowym, a w lutym 1831 r. otrzymał awans na majora z przeznaczeniem na dowódcę 3 kła, w lipcu tego samego roku otrzymał awans na podpułkownika i dowódcę parku artyleryjskiego. Pod koniec września 1831 r. wziął dymisję z wojska i wyjechał do województwa płockiego. W październiku powrócił do Warszawy, stawiał się przed KRW, gdzie 11 października 1831 r. złożył przysięgę wierności carowi.

Po powstaniu zamieszkał z żoną Pauliną z Ośniałowskich przy ul. Senatorskiej w Warszawie. W 1833 r. urodziła się ich córka Bronisława Konstancja, która w 1854 r. wyszła za Karola Thime. Koryzna zmarł w Warszawie 22 czerwca 1850 r.,

pochowany został na Powązkach. Grób jego przetrwał do dziś (rząd 1, kwatery 179).

BIBLIOGRAFIA:

AGAD, Komisja Rządowa Wojny, *Stan służby oficerów brygady 2 artylerii pieszej*, mikrofilm nr 35403, karta 30-32, sygn. 349; R. Łoś, *Artyleria Królestwa Polskiego 1815–1831*, Warszawa 1969; K. Czuba-szek, *Ulan: dzieje parafii i wsi do niej należących*, Warszawa 2003; R. Bielecki, *Słownik biograficzny oficerów powstania listopadowego*, Warszawa 1995-9; „Kurier Warszawski” nr 161 z 1850 r.; K. Witkowska, *Powązki – mówiące kamienie. Inskrypcje nagrobków Cmentarza Powązkowskiego w Warszawie*, Kraków 2009.

Andrzej Chojnacki

Siedlce

Józef Paszkowski (1787-1858)

Paszkowski Józef (1787-1858) – syn Wincentego i Teodory z Miltanowskich (Milan). Urodzony we wsi Stoki w pow. wołkowskim.

Naukę rozpoczął u bazylianów w Borunach, potem uczył się u dominikanów w Grodnie i w Świsłoczy, gdzie dorabiał udzielając korepetycji. W armii Księstwa od października 1810 r. w stopniu kanoniera. W 1811 r. rozpoczął naukę w Aplikacyjnej Szkole Artylerii i Inżynierii w Warszawie. W kwietniu 1811 r. awansowany na stopień podporucznika, w listopadzie tego samego roku na porucznika II klasy, z przeznaczeniem do artylerii pieszej. W wojnie 1812 r. wziął udział w stopniu porucznika I klasy. Bił się w bitwach pod Borysowem i Studzianną. W kampanii niemieckiej był pod Lipskiem. W 1814 r. otrzymał złoty krzyż *Virtuti Militari*.

Do Polski powrócił w 1815 r. i wszedł do armii Królestwa. W latach 1815-1820 służył w 4 kla w Radzyniu w stopniu porucznika. W 1820 r. został wykładowcą artylerii w korpusie kadetów w Kaliszu, gdzie uczył regulaminów, a w czasie wolnym od zajęć prowadził wykłady z literatury i deklamacji. W 1822 r. Józef Paszkowski został wykładowcą Szkoły Aplikacyjnej Artylerii i Inżynierii w Warszawie oraz Zimowej Szkoły Artylerii dla podoficerów i saperów. W 1823 r. awansował do stopnia kapitana.

W 1826 r. w Warszawie wziął ślub z Kornelią z Krajewskich, której rodzona siostra – Teofila wyszła za mąż za płk. Józefa Sokolnickiego (ostatniego dowódcę 13 pułku huzarów), skoligaconego m.in. z gen. Tadeuszem Suchorzewskim – w czasach Królestwa dowódcą 1 brygady ułanów z Międzyrzecza (wówczas w pow. radzyńskim). Żona Józefa Paszkowskiego była także siostrzenicą gen. Stanisława Klickiego. W Szkole Aplikacyjnej przyjaźnił się z późniejszym generałem Wojciechem Chrzanowskim.

Paszkowski obowiązki wykładowcy pełnił do 1830 r. W pierwszych dnia powstania listopadowego wraz z Józefem Gołuchowskim prowadził zajęcia z zakresu sztuki wojennej dla studentów Uniwersytetu Warszawskiego. W grudniu 1830 r. otrzymał awans na majora z zadaniem założenia na Marymoncie młyna prochowego. Jego uruchomienie nastąpiło na początku kwietnia 1831 r. W tym czasie Paszkowski pełnił także funkcję inspektora materiałów artyleryjskich. Paszkowski krytycznie odnosił się do wyczekującej postawy Józefa Chłopickiego, nie rozumiał sposobu prowadzenia wojny Naczelnego Wodza – gen. Skrzyneckiego i na stanowisku tym widział gen. Prądyńskiego. W czasie oblężenia Warszawy w dn. 6-7 września 1831 r. dowodził szaniami na Marymoncie, gdzie skutecznie odpierał ataki kawalerii rosyjskiej, mając

do dyspozycji zaledwie 10 dział. We wrześniu opuścił Warszawę i w stopniu pułkownika, objął dowództwo nad artylerią wałową w Modlinie. Skapitulował 9 października na wieść o przekroczeniu granicy pruskiej przez korpus gen. Rybińskiego.

Po upadku powstania płk Paszkowski podał się do dymisji i powrócił do Warszawy, gdzie w 1833 r. otrzymał pozwolenie na utworzenie i prowadzenie pensji dla mężczyzn. Pensja ta mieściła się przy ul. Świętokrzyskiej i wykładali w niej profesorem: Kazimierz Brodziński, Łukasz Gołębiowski, Ludwik Osiński oraz Feliks Bentkowski. W programie nauczania pensji był także wycieczki po Polsce, które prowadził sam Paszkowski.

W latach 1837-1842 Paszkowski pełnił także funkcję inspektora kursów pedagogicznych w Warszawie. W 1842 r. przeszedł na emeryturę, ale w 1853 r., na prośbę gen. Wincentego Krasińskiego, podjął się roli wychowawcy jego wnuków – synów Napoleona *Zygmunta* Krasińskiego. Zamieszkał wówczas w oficynie przy pałacu Krasińskich, gdzie jego żona prowadziła salon artystyczno-literacki. Na zaproszenie swego byłego ucznia Józefa Jabłkowskiego, w 1858 r. wyjechał w Kaliskie, tam zmarł w Cielcu 4 października 1858 r. i pochowany został na cmentarzu w Warcie. W kościele Kapucynów w Warszawie rodzina umieściła jego nagrobek. W PSB jest jego biogram autorstwa Jana Ziółka. W *Tygodniku Ilustrowanym* (nr 25/1860) opublikowano portret Paszkowskiego autorstwa H. Röbera wg rysunku W. Gersona.

Płk Paszkowski był autorem rozpraw z dziedziny wojskowości: wydanej w 1830 r. *Nauki praktycznej kanoniera ułożonej przez Józefa Paszkowskiego*. Był on także autorem *Wojny w Polsce w roku 1831 przez oficera polskiego opisanej w roku 1832* (wydanej po raz pierwszy bezimiennie we Lwowie w 1861 r.); *Jenerał Maurycy Hauke* (praca z 1856 r., drukowana w „Czasie” w 1887 r., przedrukowana pt. *Wspomnienie o jenerale Hauke w „Przeglądzie Narodowym”* w 1913 r.); *Wspomnienia o jenerale Sowińskim*; *Wspomnienia o jenerale Blumerze*. Paszkowski był także autorem licznych opowiadań literackich i gawęd, *Pan Marcin Ruszczewski*. *Gawęda starego szlachcica*; *Gawędka na bruku warszawskim*; *Opowiadanie mojego ojca*; *Rosół kanonierski*; *Z notatek wojskowego z 1811 r.*; *Rozmówka na bruku warszawskim*; *Kardynalskie buty*; *Bajdy żołnierskie i inne*. Pisał także do warszawskiego „Pielgrzyma” oraz był autorem haseł do *Encyklopedii Powszechnej Glücksberga*”.

BIBLIOGRAFIA:

B. Gembarzewski, *Wojsko Polskie 1815-1830*, Warszawa 1903; E. Kozłowski, M. Wrzosek, *Dzieje oręża polskiego 1794-1938*, Warszawa 1973; *Księga pamiątkowa w 50-letnią rocznicę powstania roku 1830.*, Lwów 1881; R. Łoś, *Artyleria Królestwa Polskiego 1815-1831*, Warszawa 1969; H. Michałowska, *Salony artystyczno-literackie w Warszawie 1832-1860*, Warszawa 1974; W. Tokarz, *Spisek Wysockiego i noc listopadowa*, Warszawa 1925; tenże, *Wojna polsko-rosyjska 1830-1831*, Warszawa 1930; S. Warszawski, *Przemysł wojenny podczas powstania listopadowego*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy”, t. 3, 1930; K. Wójcicki, *Cmentarz Powązkowski oraz cmentarze katolickie i innych wyznań pod Warszawą i w okolicach tegoż miasta*, t. 3, Warszawa 1850-1851; J. Bartkowski, *Wspomnienia z powstania 1831 i pierwszych lat emigracji*, Kraków 1966; J. Jaszowski, *Pamiętnik dowódcy rakiетników konnych*, Warszawa 1968; P. Wilkońska, *Moje wspomnienia o życiu towarzyskim w Warszawie*, Warszawa 1959.

Andrzej Chojnacki

Siedlce

Radzyńscy powstańcy listopadowi

Frydrych Józef (1806-1846) – urodził się w Radzynie. Ochotnik – ułan 4 pułku od 1825 r. W powstaniu najpierw podoficer potem podporucznik w swym macierzystym pododdziale. Po upadku powstania listopadowego wyemigrował do Francji, tam zmarł na płuca w 1846 r.

Jasieński Augustyn (1807-1854) – szlachcic herbu Dołęga, był najstarszym synem Ignacego – sędziego pokoju pow. radzyńskiego i radcy departamentowego siedleckiego i Apolonii ze Szlubowskich. Jego stryj Baltazar Jasieński piastował w 1811 r. funkcję podprefekta pow. radzyńskiego. Również jego matka, Apolonia ze Szlubowskich, wywodziła się ze znaczącej w powiecie rodziny, bo jej ojciec Józef był m.in. posłem z ziemi chełmskiej na Sejm Wielki, a jej brat Antoni był właścicielem m.in. Radzyna. Augustyn naukę rozpoczął w warszawskim konwiktie pijarów, a od 1823 r. studiował na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Wziął udział w powstaniu listopadowym jako oficer 1 pułku jazdy lubelskiej (od sierpnia 1831 r. przemianowany na 10 pułk ułanów), który w sierpniu 1831 r. awansował na porucznika. Wziął udział w bitwach pod Siedlcami (8 lutego), Kałuszynem (17 lutego), Mokobodami (20 kwietnia), Stanisławowem (27 kwietnia), Zimnąwodą (4 maja), Jędrzejowem (13 maja), Mińskiem (13 lipca) i Kołem (3 sierpnia). We wrześniu 1831 r. wziął dymisję z armii powstańczej i miesiąc później w Warszawie złożył przysięgę wierności carowi.

Po wyjściu z wojska powrócił w Radzyńskie i objął majątek w Rozwadówce. W 1833 r. w Modliborzycach wziął ślub z Walentyną Wiercińskich Jasieńską, wdową po Ewaryście (dalekim kuzynie Augustyna i koledze ze studiów na Wydziale Prawa w Warszawie). Walentyna była córką Wojciecha i Gertrudy z Wierzbickich, Augustyn z Walentyną miał trzech synów: Teodora (powstańca styczniowego i emigranta), Juliusza i Ignacego oraz córkę Marię (nekreolog Augustyna zawierał informację, że osierocił pięcioro dzieci). Nienajlepsze zdanie o Augustynie i jego rodzonym bracie Rochu miał Kajetan Kraszewski, który twierdził, że Roch miał zbyt duży wpływ na brata. Podobne opinie wyrażał Kraszewski o synach Augustyna. Zmarł w Rozwadówce 13 stycznia 1854 r., pochowano go w Wisznicach – grób jego przetrwał do dziś.

Moczulski Ludwik – szlachcic herbu Cholewa, należał do rodziny stanowiącej elitę urzędniczą w powiatu radzyńskiego. Jego ojciec Adam był dziedzicem dóbr Przegaliny, sędzią powiatu radzyńskiego, a w 1810 r. podprefektem włodawskim. Matką Ludwika była Julia z Dębowskich. Urodzony w 1810 r. Ludwik w 1831 r. był porucznikiem w 3 pu, a tradycje wojskowe kultywował po swych wujach: Wincentym Łaskim i Franciszku Taszyckim.

Ośniałowski Ludwik (ok. 1810 - ?) – szlachcic herbu Trąby. Urodził się w Stoku niedaleko Radzyna. Był synem Romana i Marianny z Romanowiczów. Jego ojciec był w czasach Księstwa sędzią pokoju pow. łukowskiego i dziedziczył majątek, w skład którego wchodziły: Żabików, Bedlno, część na Rozwadowie oraz Stok – w parafii Ulan w pow. radzyńskim. Ukończył Wydział Prawa UW i przed powstaniem listopadowym był w latach (w latach 1829-1830) asesorem Trybunału Cywilnego Województwa Podlaskiego w Siedlcach. Wziął udział w powstaniu walczył w batalionie strzelców Michał Kuszla, w którym dosłużył się stopnia kapitana, a w czerwcu 1831 r. został odznaczony krzyżem *Virtuti Militari*.

Po upadku zrywu narodowego wyemigrował do Francji, gdzie zmarł w miasteczku Meldun niedaleko Paryża. Ludwik miał 5 siostr (m.in. Paulinę – żonę kpt. Krzysztofa Koryzny) oraz brata Włodzimierza.

BIBLIOGRAFIA:

K. Czubaszek, *Ulan: dzieje parafii i wsi do niej należących*, Warszawa 2003; R. Gerber, *Studenci Uniwersytetu Warszawskiego 1808-1831. Słownik biograficzny*; R. Bielecki, *Słownik biograficzny oficerów powstania listopadowego*, Warszawa 1995-1999; „Kurier Warszawski” nr 28/1854; K. Kraszewski, *Silva rerum – wspomnienia i zapiski rodzinne z lat 1830-1881. Kronika domowa*, oprac. Z. Suchodolski, Warszawa 2000.

Andrzej Chojnacki

Siedlce

Józef Rydel (1788-1846)

Rydel Józef (1788-1846) – pochodził z rodziny szlacheckiej pieczętującej się herbem Jelita, był najstarszym synem Józefa i Salomei z Gomolińskich, gospodarujących w Woli Szczucińskiej na Podkarpaciu. Uruski podawał natomiast, że urodził się w 1795 r. w galicyjskim Chorzelowie. Ksiądz Dembiński mylnie pisał, że Józef wziął udział m.in. w bitwach pod Marengo, Arcole, Austerlitz i Wagram, ponieważ Lucjan Rydel (wnuk jego rodzzonego brata Bonawentury) wspominał, że obaj bracia Rydlowie do polskiej armii wstąpili dopiero zimą 1807 r. Starszy z nich – Józef, rozpoczął służbę w artylerii pieszej, młodszego Bonawenturę zaś przyjęto do szkoły wojskowej. Józef wziął udział w kampanii pruskiej Napoleona 1807 r. i bił się m.in. pod Iławą Pruską w stopniu porucznika – tam miał otrzymać Legię Honorową za swą bohaterską postawę na polu bitwy. Według Uruskiego awans na podporucznika J. R. otrzymał dopiero w 1809 r., promocję na porucznika w 1811 r., a na kapitana 2-giej klasy w 1812 r. Gembarzewski podawał natomiast, że Józef Rydel awans na porucznika otrzymał w kwietniu 1810 r.

Po utworzeniu armii Królestwa służył od 1815 r. w pododdziałach artyleryjskich. Kpt. Józef Rydel służbę w Radzynie w 4 kla pełnił na stanowisku zastępcy dowódcy kompanii w latach 1815-1817. W 1817 r. wyszedł z armii z awansem na majora, ale powrócił do wojska powstańczego w 1831 r. Według relacji Lucjana Rydla juniora, Józef wziął dymisję z armii Królestwa, ponieważ „nie chciał się narazić na obelgi W. Ks. Konstantego podczas osławionych parad na placu saskim”.

Po wyjściu z armii osiadł na dzierżawie w galicyjskiej Dąbrowicy. W trakcie powstania, w 1831 r. odznaczono go krzyżem *Virtuti Militari*. Po upadku powstania opuścił polską armię i zamieszkał w austriackiej Galicji, w pobliżu swego rodzinnego domu, dzięki czemu ominęła go konieczność składania przysięgi na wierność cara Rosji. Jego młodszy brat – Bonawentura w armii Księstwa służył chyba krótko i wyszedł z niej jeszcze przed wojną 1812 r. Wspomniany Lucjan Rydel podał informację, że po 1831 r. w swym domu Józef kolekcjonował pamiątki napoleońskie (wizerunki cesarza, portrety oraz figurki z porcelany i brązu) i do końca swego życia pozostawał zagorzałym bonapartystą (w odróżnieniu od swego młodszego brata Bonawentury).

Po powstaniu 1831 r. Józef Rydel zamieszkał w, wydzierżawionym od Franciszka Potockiego folwarku w Ostrówku (dziś woj. podkarpackie). Oddając się zajęciom rolniczym dożył burzliwego czasu „rzezi galicyjskiej”. 22 lutego 1846 r. jego dom w Ostrówku napadła banda, której przewodził miejscowy chłop nazwiskiem

Strójwąg. Oprawcy wyweleki Józefa i szwagra Bonawentury – Józefa Kierwińskiego z domu, przywiązali do płotu, a następnie zabili ich, strzelając z broni myśliwskiej Rydla. Pozostawione na płocie zwłoki Rydla i Kierwińskiego zdjęł słuźący z Ostrówka – Mateusz Durma i w trumnach wywiózł na cmentarz, gdzie pochował ich. Zwłoki pomordowanych przez „czernó galicyjską” spoczęły w murowanej kaplicy Rydlów w Gawłuszowicach. Kaplica zachowała się do chwili obecnej. Kiedy w *Weselu* Wyspiańskiego Pan Młody (czyli Lucjan Rydel – wnuk Bonawentury) wypowiada zdanie: *Myśmy wszystko zapomnieli... Mego dziadka piłą rżnęli* – to trzeba mieć świadomość, że mogły to być autentyczne słowa Lucjana – bowiem w ostatnich dniach lutego 1846 r. z bliźszej i dalszej rodziny Rydlów bestialsko zamordowano łącznie 11 osób.

BIBLIOGRAFIA:

R. Łoś, *Artyleria Królestwa Polskiego 1815-1831*, Warszawa 1969; S. Dembiński, *Rok 1846. Kronika dworów szlacheckich zebrana na 50 rocznicę smutnych wypadków lutego*, Jasło 1896; S. Uruski, *Rodzina Herbarz*, t. XVI [rodzina de RIEDEL]; B. Gembarzewski, *Wojsko Polskie. Księstwo Warszawskie 1807-1814*, Warszawa 1905.

Andrzej Chojnacki

Siedlce

Adam Szubert (ok. 1784-1844)

Szubert Adam Jan Bogumił (ok. 1784-1844) – szlachcic herbu Wieniec, urodzony w ewangelicko-augsburskiej rodzinie Bogumiła i Joanny z Rudzkich. Jego ojciec był marszałkiem młocińskiego dworu Ałojzego Fryderyka Brühla. Protektor ojca Adama Szuberta był twórcą Korpusu Inżynierów Koronnych, generałem artylerii wojsk Rzeczypospolitej i inicjatorem utworzenia Szkoły Artylerii. Zapewne to za sprawą Ałojzego Brühla Bogumił Szubert pozwolił synowi rozpocząć karierę w artylerii. Po wyjeździe gen. A. Brühla do Brodów na Dolnym Śląsku rodzina osiadła pod Warszawą w Ząbkach.

Adam swą służbę wojskową rozpoczął w artylerii pieszej Księstwa, skąd 8 grudnia 1808 r., w stopniu podporucznika, przeniesiono go do kompanii artylerii konnej sformowanej i dowodzonej przez kpt. Włodzimierza Potockiego. Kompania artylerii Potockiego brała udział w wojnie z Austrią 1809 r. (bitwy: pod Raszynem, Grochowem, Kockiem, Zamościem, Sandomierzem i Wrzawami) oraz w kampanii rosyjskiej i niemieckiej w latach 1812-1813. Po upadku Księstwa w wojsku Królestwa Kongresowego, służbę rozpoczął w 1815 r. jako dowódca 4 kompanii artylerii pieszej w Radzynie, która wchodziła w skład 2 Brygady Artylerii Pieszej w Kocku. Dowódcą 2. BAP był do 1818 r. ppłk Jan Krysiński, a po nim ppłk Karol Weisflog. Szubert swą służbę wojskową w Radzynie pełnił do 1818 r., bo w roku tym przeniesiono go na stanowisko dowódcy 1. Brygady Artylerii Lekkokonnej, składającej się z dwóch baterii. Brygadą tą dowodził początkowo płk Józef Hurtig, ale w 1819 r. na stanowisko to wyznaczono ppłk Adama Szuberta i służbę swą pełnił do 1821 r. Szubert w tym samym czasie dowodził także 1 baterią lekkonną, która stacjonowała w Łęczycy (w ówczesnym województwie płockim).

Służbę wojskową zakończył w 1822 r., wziął wówczas dymisję z pensją i mundurem. W czasie służby w wojsku udekorowano go Legią Honorową oraz Krzyżem *Virtuti Militari*. Po wyjściu z wojska osiadł w swym majątku w Wąkczewie pod Łęczycą i w 1838 r. wylegitymował się ze szlachectwa. Najprawdopodobniej w czasie powstania pozostał poza wojskiem. Zmarł w 1844 r., pochowano go na cmentarzu ewangelicko-augsburskim w Łęczycy, a grób jego przetrwał do dziś.

Adam Szubert żonaty był z Ewą Wiktoria z Dorantowiczów, z którą pozostawił: urodzoną w 1816 r. córkę Mariannę Pelagię (w 1848 r. wyszła za mąż za Hipolita Rocha Góreckiego), urodzonego w 1819 r. syna Adama Bogumiła (w 1847 r. ożenił się z Pelagią z Gortatowskich) oraz urodzoną w 1822 r. córkę Mariannę Julianę.

Rodzonym bratem pierwszego dowódcy kompanii artylerii w Radzynie był Fryderyk Michał Szubert (1787-1860) – botanik, działacz społeczny Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, uczeń a następnie profesor Liceum Warszawskiego oraz Uniwersytetu Warszawskiego, dyrektor Ogrodu Botanicznego, który w 1842 r. otrzymał prawo nowego szlachectwa w Królestwie Polskim z racji posiadania orderu Św. Anny II kl. Michał Fryderyk był założycielem Ogrodu Botanicznego w Warszawie (dziś na terenie kompleksu UW). Jego córka Paulina w 1854 r. wyszła za mąż za Stanisława Hempla, syna Joachima – oficera szwoleżerów, właściciela podługowskiego Tuchorzyńca.

BIBLIOGRAFIA:

R. Łoś, *Artyleria Królestwa Polskiego 1815-1831*, Warszawa 1969; B. Gembarzewski, *Wojsko Polskie. Księstwo Warszawskie 1807-1814*, Warszawa 1905; tenże, *Wojsko Polskie 1815-1830*, Warszawa 1903; E. Sęczys, [M. F. Szubert], PSB, t. 49; J. Dudziak, *Alojzy Fryderyk von Brühl (1739-1793)*, Zielona Góra 2010.